

הנפשות:

רב.
 דוקטור יהודי.
 שמואל'יק משגע - פשרת הרב
 סלומון
 פלדמן
 רונזטל } אנשי-צבא יהודים.
 ברק
 רב זקן
 יהודים } מגרשים מקירת.
 נשים וטף

אנשי-צבא. חובשים. קברנים ועוד.

בקום הדרמה בשדות שבסביבות מערכות-המלחמה.

פרולוג

פרוודור לבית-מדרש. בכתל שבצד שמאל דלת הפונה החוצה. בכתל
 שבצד ימין דלת פתוחה לבית-המדרש. משם יראה שלחן ארץ. אל
 השלחן מסביב יושבים יהודים. בראש השלחן יושב הרב, יהודה גבאי
 קומה, בעל כתפים רחבות וזקן ארץ. הוא יושב ומתנועע על-גבי סדר
 פתוח. דממה.

שמואל'יק איש צעיר, בעל פנים צרים ונבהלים, עומד בפרוזדור בקוף,
 מדבר חרש ורתת

המלחמה - שם היא, בחוק! לא פה! - הלום לא יבואו שרי-צבא ולא
 אנשי-צבא! הלום יבואו יהודים! הלום יבואו הרבין! וכי גדול הוא! את
 הכל הוא יודע! מפי האלהים הוא יודע! הלום לא יבואו! אנכי לא אתנם
 לבוא! חזק אנכי למדי! לבדי אנכי עה, זימל אנכי לעשות ככל אשר

אחזק! ברצותי אעמד בקומה זקומה! ברצותי אתגועעו ברצותי אבכה! ברצותי
אצחק ברצותי אנשק את בשריו! מהישוב לי מה! המלחמה היא שם! בחוקי היא
מרנין את עצמו ומראה על החלון, עיניו משיצת ברק של מהד יריות משמים! יריות
מתחתית האדמה! יריות מכל העברים! כל אנשיהצבא נופלים ארצה! מקשיב
מדוע חדלו ללמוד בקול רם? הכל שוכבים מתים על-פני כל האדמה! מה
רבה הדממה ירא אנכי! ירא אנכי! הוא מתפץ ומחקטן.
מבית-המדרש נשמעים קולות שונים.

קול אחד

אבל איך נוכל לדעת, כי הגיעה השעה?

קול שני

איך נוכל לדעת, כי זה הוא הקץ?

קול שלישי

אמנם כן, איך נוכל לדעת את זאת?

קול רביעי

איך נדע?

קול הרב קול אדיר

את האלהים שאל הנביא: עד-מתי ישמעו שמוע בני-האדם ולא יבינו
וראה יראו ולא ידעו - ויען יי ויאמר: עד אשר אם שאו ערים מאין יושב
ובתים מאין אדם והאדמה תשאה שמקה.
קץ כל אשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והגני משחיתם
את-הארץ.

כאשר יגיע הגנן את עצי הגן, אשר עלו בו תולעים, למען אשר
ינשר כל אשר עלה הרקב בו, כן אניע אנכי את העולם, וכל אשר עלה בו
הרקב ינשר, ונותרו הבריאים והשלמים לבדם.
וסכסכתי עמים בעמים ואנשים באנשים והחרב והאש תעשינה שמות
בכל הארץ.

וכשוך הסערה, אשר תשמיד את הארץ הנשחתה, ובכבות האש, אשר
תצרף את העולם, והגופיע כבוד האלהים והאיר לכל העולם -

קולות-שונים

- ומי יתורס -

- אחד פציר-ושנים ממשפתהו -

- אוי! אוי! אוי! אוי! -

- תבלי המשיח! תבלי המשיח! -

מחזה ראשון

הדר מסידי בסיד חדש. בתוך שלחן. על השלחן דלתת, עט וגורי ניר ישרים. אצל התל ארון רחב ולו דלתות עם שמשות זכוכית. בתוך תארון גראים כלי ברזל-עלות לבנים, כפר גרונים קטנים, סכינים, מאכלות, פנדות, משורים וכדומה. פן הצד - שלחן הרחצת, קערה לבנה, כד ובורית. בכתל שבצד שמאל דלת הפונה החצתה. בכתל האמצעי דלת פתוחה למחצת. משם יראה אולם גדול ומלא אורן מערפת שעות מצעות מסדינים לבנים ובורים, ועליהן פני אדם כתמים. משם תעלה ותרחף באויר דממה הנפסקת על-ידי ארשת תנועות האנשים הלבושים סיגרים לבנים המהלכים שם.

הדוקטור, בעל זקן זהבת קצר, לבוש סיגר לבן, יושב אל השלחן וכותב על-ידי תארון עומד איש-צבא ופנקה באלגונסית לבנה את שמשות הזכוכית הרחבות אשר לארון.

הדוקטור מסיק את עבודתו ותשען אל מסעד הכסא

מקרה מהמחזרו פגשתי את רב עירחנו. הוא, האדוק בדתו, אשר היה מהלך רק מביתו לבית-המדרש ולמקוה לטבילה, הוא בא עדיפה ובידו רשיון להתגורר פה בקרבת מערכות המלחמה הוא יבוא הנה לבית-התולדים. קם מסקוה, אל איש-הצבא שמע-נא, אם יבוא איש הלום וישאל לי, תקרא לי מידו הדוקטור נכנס אל האולם.

הרב בא מן התרין

אימה הוא הדוקטור

איש-הצבא עיניו המקוחות לרחה מביטת אל הרב במבט אכזר היה כאלו קפא מסוה, ויוצא אחורנית אל האולם.

הרב

האם יירא קמני

הדוקטור בא מתאולם הסגר את הדלת

יואל-נא הרבי לשבתו הם יושבים אל השלחן רבי, האם תרשה לי לדעת, איך-זה בא הרבי עדיפה

הרב

צרה העולם הגדולה הפירה אותי משנתי. הנני ואספר לכבודו. שוקטים, עזובים ונדחים מכל-העולם מתנהלים החיים בעירחנו הקטנה. כאשר בשמעה במלוא העולם המלה הנוראה מלחמה, חרדה גם הפירה אנכי

השבעתי את אנשי-הצבא היהודים לפני השלחם למערכות המלחמה. צעקת נשיהם וילדיהם פרצה אל תוך בית-הכנסת. קול בכי הוריהם מרי-הנפש הבוכים בלב קרע ומרתח הגיע אלינו שנימה. אנכי עמדתי לפני ארוך הקדש הפתוח, וספר הזוהר בידי. והם עמדו לפני, מתי מספר נדונים למיתה, בני-אדם מתים! מכל העברים החלו לבוא ידיעות, כי כל העמים מתקוממים לעשות שפטים באש ובחרב. ואשא את ציני אל השמים הכבירים ואשאל: אלהים, מה-זה?

בלילות רבים וארזים נדרה שנתי מעיני ואנכי עייתי במחשבתי העמומה ושאלתי אלהים, מה-זה? ואשמע את קול אלהים: הרעה מהישה את קצה לעצמה! לתבער חוש, ותחדל, ותשוב ותבער. ובמסתוים תלחש האש, ועשן תעלה, עד אשר תכלה כל הרשעה מתחת פני השמים! או הקיצוטי זאצא מארבע צמותי של הלכה. ותראינה עיני את פנתי השוקטה, וחרישית, את כסא-דבנותי הרוך, ואקרא לבשתי: ואתח איפה אתה, בשעה שכל העולם טובע בים של צרה? איפה אתה בשעת חרבן עולם? ואז נטשתי הכל ובאתי הגה! באתי להשתתף בצרה! באתי לעורר בלב אחי את האמונה ולעודד את רוחם לצרות העתידות לבוא עליהם בימים אשר לפני בוא הגאולה.

הדוקטור

גם אנכי הקיצוטי משנתנו הצרים-אחדים היינו, רחמנים, והתאספנו לשמח את לבנו בטרם נצא למערכות המלחמה. כאשר חם לבנו בקרבנו, קמו אחדים ממנו ממקומותיהם, הרימו את כוסותיהם וקראו: הגנו לעבוד בעד צמנו!

ורגש מכאיב תקפני וכלמה כסתה את פני - מי הוא עמי? בימי ילדותי. למדוני לראות את דרכי חייהם החיצונים המכערים. אחרי-כן הייתי פוגש אותם - בני-אדם נכנעים, נדכאים, חלכאים, ופניהם קודרים, פני-גלותו - מי הוא עמי?

והנה באתי למערכות המלחמה ועיני ראו את צרת היהודים, והיא מה-עמקה ומה-רחבה! הוא מראה על האולם בליל חשך ואפלה הם סמתיים אל העירה היהודית והורגים את אחי, את אבי הזקן מענים את אחתי, את ילדתי ואנכי, היהודי, אנוס אני לרפאם! בעקת חמה הנני גם-אני להיות כמוהם! הנני להשליח בהם את מאכלת-הגמול שלי בעקלתון ולנתת את חייהם מקרצם!

הרב

חס ותלילה! אסור לך לעשות כזאת, יהודי אתה!

הדוקטור

ומה אפוא נעשה?

היה

האלהים יגאלנו מגלותנו!

הדוקטור ירא

אשרי המאמין! הוא קם מסקומו לכהנא, רבי, אתו שניהם יוצאים אל

האולם

איש הצבא נכנס

מי הוא האדם הזה החובש לראשו את המגבעת הרחבה? ראשו מקף
זהר אור מהיפה.

הדלת הפונה החוצה נפתחה ושמואל'יק נכנס. הוא מביט על שני בניו במחור.

שמואל'יק

יש פה הרביו יש פה הרביו.

איש הצבא מראה על האולם

הס'ס'ס, שם ביחד עם הדוקטורו

שמואל'יק

מה שמו?

איש הצבא כופף את עצמו ומתקרב אליו, פניו חורים ועיניו נוצצות,
הוא מדבר חרש

האם לא תדעו יומם, בשעה שהאורה צפה ובאה בעד חלונות האולם
הגדולים, ישכבו כלם ופניהם חודרים, שצ'ן נשמה באפם. מקצתם תרדמה
נופלת עליהם, כילדים בחיק אמם! אהבתי אותם!

שמואל'יק מנחם

מי היא אמם?

איש הצבא בלחש

הס'ס'ס, המתו

שמואל'יק מתחזק

ירא אנכיו ירא אנכיו

איש הצבא

בלילה חם נאחזם. אז ידברו יצקו

שמואל'יק

ובכן לא איראו

אי־ש־הצבא

לילה. האולם מלא אורה. המטות עומדות במערכות ארפות. ובכל מטה שוכב אחד מהם, לבוש כהנת לבנה ובהירה. פניהם הנפוחים וכחמים מזהירים ומשתלהבים. ומביטים הם עליך בעיניהם החודרות מחוריהן ומדברים דברים לא־מובנים וצועקים. ואתה מתהלך ביניהם, אחד אתה בין כלם

שמואל'יק

פצועים המה! חיים המה!

אי־ש־הצבא

מן השדות יביאום. על שלחן ארך ישכיבום. הדוקטור מוציא מפה הוא מראה על הארון גרון, מאכלת, מגרדה. הכל עשוי ברזל־עשות ונוצץ, ונקי, וישחז הדוקטור לבוש כלו לבנים. ידיו מהירות וחרוצות וחזקות! אחרי הנתוח ישכיבום במטות, והנה הם ילדים!

שמואל'יק מציץ אל תוך האולם, בסוד

איפה הוא רביז

אי־ש־הצבא

הדוקטור הולך!

שמואל'יק

ירא אנכי! מסהר לנוש החוצה.

אי־ש־הצבא

הה־ההו רמיתיו!

הולה נפתח שמואל'יק שב ונכנס, משתחא.

שמואל'יק מביט אל תוך האולם, בקול בכי

איפה הוא רביז מה עשו פה לרביז

אי־ש־הצבא נגש אליו

את בגדיו הפשיטותו והציגוהו ערם כיום הולדו. אחרי־כן השכיבוהו על שלחן ארך. והדוקטור נגש אליו, לבוש לבנים, ובידו מאכלת נוצצת, וינתחוהו לבתרים! עתה הוא שוכב במטה. והוא חיה לילד.

שמואל'יק מתעורר מלוא קומתו

אנכי אקחה מזה! חזק אנכי למדין!

אי־שֶׁהֵצֵבֵא

הדוקטור חזק ממך הוא לבוש כלו לבנים! ובידו מאכלת גדולה
ונוצצת! הוא מראה על האולם הנה הוא הולך הנה הוא הולך הנה
שמואל'יק ברח החצה תה־תה! רמיתיו!

הרב בא מהאולם. הוא עומד תחתיו וידו נשענת על שפת השלחן,
בידו השנית הוא מכסה את מצחו ומאהיל על עיניו. אי־שֶׁהֵצֵבֵא עומד
בל־נוע, בקומה מישרה, עיניו המורמות וקופאות מביטות אל הרב.

הרב מסיר את ידו ממצחו

מה־נורא! מה־נורא! גויות מנתחות! ערמות בשר אדם נפוח! ועינים
מציצות! בכל עין ועין עולם שלם מלא מצוקה וכמיהה! מה־נורא! מה־
נורא! עיניו המקוחות לרְחֵחַה זולגות דמעות. הוא יוצא בעד הדלת הסונה החוצה.

אי־שֶׁהֵצֵבֵא

מי הוא? ראשו מְקַתֵּר בזהר מה־יפה! מה־יפה! החולה השוכב במטה
החמש־עשרה מוצא היום מפה. דבר זה ידוע לי היטב. הזהר שלו מרחף
מסביבו, ועוד מעט והוא יחלוף כליל! הוא עומד כמקשה, ועיניו הקופאות מורמות
למעלה אעצום עיני ואביט אל תוך מוחי – עולם אחר אראה והוא מלא
נגוהות מרְבִּים מה־יפסם מה־נוראים! מה־טוב הוא להיות שמה! מה־גדול
הפחד!

מחזה שני

שדה רחבי־ימים, שטוף כלו אור היום הבהיר. על הכימה יושבים ארבעה
אנשי־צבא יהודים.

פלדמן בעל סנים מרְבִּעים, קשים

מְבַכֵּר אנכי את הימים, שבהם השמים מכסים בעשן וכל־יֵהֱתוֹתוּ
מרעישים על־גבי מוחך! היום תשלט דממה והמחשבות מגיחות אל המוח
כזובים טורדים. יש אשר אראה את אשתי ואת ילדי והם שוכבים עטופים
ברעב! ויש אשר אראה אותם ובשרם כהש עד להבהיל; הם רצים רץ
ושוב במעון הריק ונובחים ככלבים ומכרסמים את הרצפה מרעב!

רִזְנוּטָל זֹהר יִרְקָק מִזְהִיר עַל פְּנֵי מְדֵי דַבְרוּ

את השמש הייתי רואה שתי פעמים ביום: עם עלייתה, בעת אשר נחפזתי ללכת לבית-החרֶשֶׁת, ועם שקיעתה, בעת אשר שבתי יגע־כח לביתי מבית-החרֶשֶׁת. עיני לא ראו בלתי אם את שורת החדרים האפלים, אשר כתליהם שחורים מפיה ומעשן, ואת המכונות השחורות אשר בהם. את הפועלים, הלבושים בגדים נוצצים משמן, ופניהם פני שלדי־מתים, אשר הבהיקו באור מבהיל בכל פעם אשר מטילי ברזל־העֶשׂוֹת שבמכונות התהפכו, הפיצו ברק־זֹהר לִבְנֵי־מַאִים ופגעו בעינים עד להכאיבן. על מוחי רבץ תמיד השאון הכבד וקשקוש הברזל! על־פְּנֵי נשב תמיד הרוח החמים־המתעב של רצועת העור, ועל לבי העמיס תמיד ריח השמן הישן של המכונות. בימי החג, בשעת הטיוֹל בתוך האור הרענן, הייתי מרגיש כאב ביצורי גוי, במוח עצמותי החרבו! פְּנֵי המתים לא יכלו נשא את אור השמש החי! בְּצֵל האֶפֶל הייתי יושב, נדכא, חסר־חיים, ומביט על החיים היפים העשירים, על נערותיהם ונשיהם, זקופות הקומה, מרהיבות העין! – פה הננו גדונים למות, שם הננו קבורים חיים!

דממה.

סְלוֹמוֹן בֶּלַע פְּנִים עֲדִינִים. הוא מדבר בקול מצלצל

אנכי לא ידעתי רעה בימי חיי. הורי היו עשירים, אבל לבי כְּמֵה תמיד לדבר־מה. עודי נער ונפשי ערגה אל שדות הירק. יש אשר עזבתי את העירה הצרה הקודרת ותעיתי לבדי בשדות שטופי־האור והחפשים. בימי הקיץ הארְפִים אהבתי לשפב בשדה ולהביט על גלי חרבוני־הקיץ הבהירים המשתפכים בדממה מן השמים. אהבתי לעמוד לפני הקמה שְׁבֻלָה, לפני ים ראשי השבלים השעירות ולהרגיש את ריח הדשן שבחרבון השוקט אשר מסביבו! ואולם אנכי, נער יהודי, עמדתי בנפש חרדה ולבי בקרבי רעד ודפק. כפעם־בפעם הבטתי אחרי, פן יבוא הגוי בעל־השדה עם כלביו הרָעִים! הרחק מן העיר ראיתי את הפפר השאנן, בְּרוֹךְ־האלהים, כאלו תעה מדרכו ואבד תחת שמי־התכלת! שם ראיתי מין אדם שני. לפלא היה בהיותו עומד זמן רב במנוחה ומביט נכחו! גֹּוּ מוצק ובריא־אֹלֶם, עור בשרו מלא קפלים שחומים, ועל ראשו שערות ישרות אשר מראיהן כמראה הפשתן. – כעץ־השדה האדם. שָׁנִי הלבנות והשלמות ועיניו הכְּחֹלֹת מספרות לך על תם הילדות. בשדהו הוא מתהלך ומבין את צרכי כל נטע וכל עשב! אל השמים יביט ואת ברכתם ישאל. ומדי עֲמָדוֹ כסוף־גֹּוּ ומדי עֲבָדוֹ את אדמתו, ויקרה כל סֶפֶת זעה העולה על פניו השחומים השוֹטִים מגלילי זהב! אדם גם הנהו ומבֶּסֶס אל תוכו. מענף עץ ירק הוא כורת לו חליל. ובשעת בין־השמשות הוא יושב ומחלל בחלילו. צלילי קולו הישרים מצחקים לעֲמַת השדות, לעֲמַת שמי התכלת. ולב משתפן בהם, ואהבה עצומה לכל־אשר־מסביב רועדת בהם! פתוך דממה שדות־הַעֲרָבִים, שטופי אור־זהב,

תעלה שירתו לאלהים! שם ערגה נפשי לחייהם. מה תערג נפשי למיתתם!
להם יתנוסס דגל ארצם, דגל עמם!

וזמית ארצה ופדות

בְּרַק בעל פנים עגלים ועליהם ספחת כתמה. מדי דברו יביט ארצה ועל
שפתיו תשכון בת־צחוק. אין שומע את דבריו. כל־אחד תמוש בדממתו

המ... בכל היא המלחמה, בין מה ובין שמו! תמיד עלי לתבל תחבולות.
לולא התחבולות, אזי כבר עברתי ובטלתי מן העולם! האלהים נתן לכל־
אחד את שלו, לשור קרנים ולאדם מוח המחבל תחבולות! בוחר אני משניהם
את זה השני! כי הקרנים שוות הנה תמיד, מתות הן! והתחבולות נולדות
חדשות לבקרים. חיות הן! בשעה שהייתי בעיר, ראיתי אנשי־צבא רבים
זהם לבושים הדר ומטילים להנאתם ברחובות. כלם הם חובשים ולבלרים.
ככה יאמרו – ואנכי הוא היודע, כי רק תחבולה היא זו, שלא ישלחום
למערכות המלחמה! המ... התחבולה הזאת לא הם המציאוה. מאליה נעשתה.
כששורים רבים הולכים יחדו, הדרך נכפשת מאליה. אותי, את בְּרַק, לא
יתנו להנות מהתחבולה הזאת. והנה נתן האלהים לכל־אחד את שלו ולבְּרַק
מוח המחבל תחבולות! הוא משפיל את קולו, מביט לארץ ובת־צחוק שוכנת על שפתיו.

מן השדה בא ומתקרב איש־צבא, צעדיו לא־ישרים ונחפזים. שערות
ראשו פרוצות. פניו חורים ונבהלים ועיניו הפקוחות לרנחה מפיצות ברק
לוהא. הוא מדבר בחפזון.

איש־צבא

מדוע אתם יושבים? אסור לשבת! לא פה ולא שם! יש רק ללכת.
רק הלוך ורוץ! הוא נחטו ללכת לזרכו בצעדים לא־ישרים.
הדוקטור בא ועומד תחתיו.

הדוקטור

הנה פה יושבים אנשי־צבא יהודים, הבה אנסה לדבר אליהם. הוא
מתקרב ועומד לפניו שמעו־נא, אנשי־צבא יהודים! האנשים, אשר בעדם תשפכו
את דמכם, אשר להם תקדישו את חייכם, יחללו את כבוד עמנו בשקרים
היותר שפלים! בכל עירה ועירה, שבה יעבור הצבא, יהיו חיי אחינו
זרכושם להפקר! אנשי־צבא יהודים, אתם מתים כעבדים! ואולם בידכם
היכלת מות מות חפשים! הבה נתקומם לכל עול, ולו גם יגדל כח צרנו
עד־מאד!

רוזנטל

באים הם בני־אדם למערכות המלחמה ופחד אַיִלים יתקפם, תשוקת
פראים תצת בעיניהם לרוץ ולרצח ולהחריב ולהשמיד הכל, כאלו היו

צדד שוֹרִים חֲשֵׁכִים! טוֹב לָנוּ מִזֶּה לְמֹת אַנְשִׁים חֲשֵׁכִים!

סְלוֹמוֹן קָם עַל־רַגְלָיו
קַן־אוֹרָה הִרְאִית לָנוּ וְהִנֵּה נִגַּה עֲלֵינוּ אוֹרוֹ

מחזה שלישי

לֵילָה. סֵדָה רַחֲבֵי־דִים וְהוּא זֹרֵעַ כְּלוּ גִיּוֹת אֲנִשְׁר־צִבְא רִבּוּת. עוֹלָיִם
וּמִתְנַשְׂאִים קִטְעֵי דְבָרִים וְכִיּוֹת וְאַנְחוֹת אֲנִשִׁים חֲמֻקִּים לְגֹעַ. מֵעַת
לְעַת תִּשְׁמַע צַעֲקַת סַחַד הַחֹצֵה כְּכַרְק אֶת דַּמְמַת הַלַּיְלָה. הוֹלֵךְ וּבֹא הָרֵב.
אַחֲרָיו — שְׂמוּאֵל'יֵק, שְׁחוּחַ.

שְׂמוּאֵל'יֵק בְּקוֹל בְּכִי
אֵינִי רוֹצֵה לְלַכְתָּ! אֵינִי רוֹצֵה לְלַכְתָּ!

הרב

הַסִּי־סִ! אֶל־נֹא יִרְאֵה אוֹתֵנוּ אִישׁ! הִבֵּה נִשֵּׁב פֹּה! הַהֲרוּגִים מֵהֶם
שׁוֹכְבִים, מֵהֶם יוֹשְׁבִים! הֵם יוֹשְׁבִים. מִקְרֹוב יִשְׁמַע קוֹל מְשׁוֹרֵר.

קול משורר

נוֹמָה, נוֹמָה, יִלְדֵי!
נוֹמָה, נוֹמָה, יִלְדֵי!
בְּמַהוֹן וְאַתָּה, פְּרֻלָּה?
מְדוּעֵזָה תַעֲמִדִי מִרְחוּק
וְעֵינֶיךָ תִּבְטְנֶה כִּכָּה עָלַי?
הֵן בַּעֲלֶךָ אֲנִי! הִנֵּה בְּאַתִּי לְבַלְתִּי הַפֶּרֶד עוֹד מִמֶּךָ! תֵּאִישׁ הַשׁוֹכֵב מֵרִים אֶת
רִאשׁוֹ. בְּכַחַד אֲנִי שׁוֹכֵב בְּשֵׁדָה! אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת! אֲנִי יִבּוֹא יִלְדֵי יַחֲדָיִךְ,
אֱלֹהִים? רִאשׁוֹ נוֹסֵף עַל הָאָרֶץ.

נִשְׁמָעִים קוֹלוֹת מְדַבְּרִים.

הקול הראשון

מִי הוּא הַזּוֹחֵל פֹּה?

הקול השני

הַנְּנִי מִתְקָרֵב אֵלֶיךָ, הַרְגִּינִי נֹא הַרוּג עַד־כְּלָהּ

הקול הראשון

יִבּוֹאוּ הָאֲנִשִׁים הַנוֹשְׂאִים אֶת הַמְּסוֹת וַיִּקְחוּ אוֹתֵנוּ

הקול השני

שתי ידי אבדו לין הרגנינא עד-כלהו

הקול הראשון

אין לי במה להרגך!

הקול השני

ידים לך, חנקניו

הקול הראשון

איני רוצהו

הקול השני

חנקניו נלא - אנשך אותך!

הקול הראשון

איני רוצהו

הקול השני

חנקניו נלא - אנשך אותך!

נשמע קול גאבקים קריאות וצעקות אחדות ודממה.
באים שני אנשי-צבא הנושאים מטה בידיהם. הם מעמידים את המטה על
הארץ ומוחים את זעת אפיהם.

הראשון

לשוא עמלנו

השני

הלא אמרתי לך, כי אל לנו לקחתו

הראשון

הוא פצר בנו כל-יכך!

השני

אל לנו לשמוע בקולם!

הראשון

הנך עובר עלי-סגניו והוא צועק ודורש, שתקחהו, והוא מקלל ומתחנן
ועיניו מביטות בך ככה! את כל נשמתו תראה אז בתוך עיניו!

השני

עליך לדאג, שבל תשא לשוא, ותו לא-מידי! הם מרבינים את המטה
והגניח מתגלגלת ונוטלת ארצה. הם עוברים.
אי-שכבא בא מן השדה. הוא נושא גיית איש מת. מוריד את הגניח ארצה.

אי-שכבא

פה הנה בטוח אני מכל רעה, פה הננו במחננו הוא שוכב עתה
במצב התעלפותו הבה אחבש את פצעו!

האיש השוכב מרים את ראשו

איפה אני?

אי-שכבא

אל תירא, אצלך עומד יהודי. אנכי דקרתך, לא ידעתו אבל
צעקתך - שמע ישראל - עוררתני הבאתיך הלום, אל מחננו, והנני להצילך!

האיש השוכב צועק

ראה! הנה דמי הולך ונשפך מקרבי! שמענא את דברי האחרונים!
שמוע שמענו, כי עורכים פה פוגרומים עליכם. הורגים את זקניכם, נשיכם
וטפקם! ואז נספתנו אל הצבא כמתנדבים! באנו להושיעכם! הנני מתו היא
שוכב דומם.

אי-שכבא מישיר את קומתו

בדברך פצעת את לבבי פצע אנוש מאשר תפצע החניתו הוא הולך
ותועה על-שני השדה.

הרב

אוי לעינים שכך ראות! אוי לאזנים שכך שומעות! בכל בעותי
תגיהנום יסבול היהודי שבעים ושבעה!
באים שני אנשי-צבא ומעדרים בידיהם. הם יושבים על הארץ ומנחמים את
מעדריתם הצדה.

הראשון

עלינו לגשת אל העבודה!

השני כורך פניו

מדוע אתה נחפו ככה, הן לא תקבל את סכך לשעונו.

הראשון

ראהנא, מה רב הוא מספרם! שדות גלויים לעיני הלילה
ונורעים גיות כלם!

השני

בתוך האדמה יש די מקום פנוי לכלם!

הראשון

הננו עובדים פה זה שבועות, חדשים, שנים. לא אזכור עוד, מתי
התחלנו. מה הוא מספר האנשים, אשר כבר קברנו? דממה חופרים אנו
קברים משתפים, קברים גדולים, מרבעים! אין זאת כי כבר התמעט מאד
מספר החיים!

השני

ומה לך ולזה?

הראשון

דובר חרש

הערים תשאינה מאיניושוב ודממה מהעמקה תשלט בעולם!

השני

אך משגע אתה!

הראשון

חומר. בהתפעלות חרישית

כאשר אכרה קבר ואחפרהו, ועלתה הדממה משם. הקבר הפתוח •
מחכה ומרמו אלי חרש – הב הב! פחד גדול יתקפני ועלי להשליך מיד את
המתים אל תוכו ולכסותם בעפר!

השני

זחוק ומלחש באזני

חיה היא האדמה!

הראשון

מתגפל עליו

דום! הם קמים על-רגליהם.

הראשון

מחנה בידו. בהתפעלות חרישית

הירח! שדות גלויים לעיני הלילה! וגיות מתים! גיות באין מספר!
נורא ויפה!

השני

זחוק ומלחש באזני

על-פני כל האדמה! בכל העולם!

הראשון

דום! הם רודפים איש אחרי אחיו על-שני השדה ונעלמים.
מעל כל השדה מתנשאים ועולים נשימות אנשים גועים, קסעי אמרים
וצעקות אימה.

הרב קם על רגליו. וטא טונג ערף אל השדה

אתם החיים! עודכם שורצים שמה, בתוך החיים, כתולעים בתוך
הרקב! כזבובים בתוך הבצה! לא מן השמים תרד הרעה! אלמלא התנשאו
האדים הרטבים, ולא שב הגשם לרדת ארצה! אלמלא באו מעשיכם הרעים
לפני האלהים, לא נחתה המארה בכם! הוא שב ופונה אל השדה. בקול חרישי
ואתם כלכם הנשחטים והמומתים! כל החיים אשר גדעו בלא-עתו אל
השמים תשאו את עיניכם עם לבכם יחד, ועזרה תשאלו, ואת צעקותיכם
האחרונות תצעקו, ואתם הולכים וגועים על-שני האדמה הקרה, האפלה מי
יוכל להצדיק את יסוריכם הגדולים? דממה. הוא נושא את ידיו. בקול מלא בכי רב
יי אל רחום ותנון! ארך אפים ורב חסד! הוא הולך ומתרחק על-שני השדה.

שמואל'יק אשר עמד כל-הפת שחוח ורועד

לפנים היה טוב ויפה! הרבי למד והכל למדו, ואז לא שמע איש,
מהרבה הדממה בכל העולם! אנכי מאנתי ללכת אתו, את הדרך חסמתי
בפניו, אך הוא החליק לי על כתפי, ולי מה-טוב היה, עד אשר עצמתי
את עיני, וכבר נכון הייתי לבכות!... למה הוא מתהלך פה? הן פה הוא
סוף העולם! חשכה ואור! ורק שדות! וכל אנשי-הצבא המתים שוכבים
ומחרישים! רק שני אנשים חיים בכל העולם, ואין עוד זולתם! ירא אנכי!
ירא אנכי! וטא בוכה והולך בעקבות הרב.

מחזה רביעי

שדה רחבי-ידי. השמים אפורים, מערפלים. מרחוק מגיע קול רעם כלי-
תותח. — שני שרי-צבא באים. האחד מחם זקוף-קומה, השני — שפל-
קומה. הם עומדים תחתם.

זקוף-הקומה

תנת היית לאשה רנת-הלבבו

שפל-הקומה

לנשי היהודים דבר זה הוא מר ממותו

זקוף-הקומה

ואנחנו פה, האם נשאר בחיים?

שפל-הקומה

אבל הלא נקיות הן מפשע, ואין מגן עליהן! צנל' אנו עושים!

זקוף-הקומה

ואתה, מה פשעת אתה? ואשר יהרגו אותך, האם לא צנל' הוא?
שמעני! החיים פה אפורים ככה, אין לך בלתי אם לחכות למות, ורק משחקי
הלילה בעירות היהודים נופחים בך קצת רוח רענן.

שפל-הקומה

אנכי לא אלך בלילה הזה!

זקוף-הקומה

שמענא! פנים קטנים ונפחדים, שערות ארפות ופרועות, קול צנחה,
ידך צדה אותה, והנה היא קלה שלך.

שפל-הקומה

בהיותי שקוע בתרדמה עמקה ואפלה יתרחשו בקרבי דברים מפלאים,
ואני לא אדע עד-מה, ורק כאשר איקץ משנתי, ארגיש בנפשי, כאלו שבתי
ממקום, אשר שם אנה לי דבר רע. ובסרם אישן וארדם, אך אעצום את
עיני, ובאו אלי דמיות נשים, והן משתרגות על סביבי, ועל לבי תכבד
מעמסה מה-כבדה, עד אשר אתעורר בבהלה, כאלו גמלטתי מיד המות.

זקוף-הקומה

אבל כאשר תיקץ משנתך, הלא תראה ותוכת, כי אך הבל הוא!

שפל-הקומה שקוע במחשבות

כל-עוד חי אנכי יכול אוכל להקיץ משנתי, ובראות עיני את אור
היום, ושב אלי רצוני. אבל כאשר תפול עלי תרדמת-הנצח האפלה?

זקוף-הקומה

או לא יהיה לך עוד לא לב ולא פחד, ואף-גם דמיות-נשים לא
תבאנה עוד אליך! זה הוא, אחי, הרע מעל! תא צוחק מחר נמות. הבת,
גתהולל עוד היום! שמעני! פנים קטנים, ימים ונחמדים, עיני-צביים גדולות,
שערות ארפות ופרועות, קול צנחה ברורה, הנך רודף אחריה, ידך צדה
אותה, והנה היא קלה שלך!

שפלה-הקומה מחכך בעצלות בערפו. הם עוברים ונעלמים.

על הבימה נראית פרה שחורה ובריאת-בשר, ראשה מוגד ארצה, והיא מלחכת את העשבים. בָּרַק הולך אחריה, לבוש בגדי איש-צבא מכסים אבק, בידו ענף-עץ. הוא עומד מלכת.

ברק

אֵל לִי לַנְּטוֹת הַצְּדָה, עָלַי לְיִשְׂרָאֵל לְכֹת נִגְדִי! מִי הֵמָּה סֹנֵי חוֹרִים וְנִבְהָלִים! הוּא מְנִיחַ אֶת יָדוֹ עַל לִוֵּי לְבוֹ וּמֵה־יָדָמָק לְבִי בְּקִרְבִּי, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינִי רוֹצֵה בְּכָן! הַאִינֹר-נִרְאָה רוֹצֵה לְהַכְשִׁילָנִי, רוֹצֵה, שֶׁהִכְרַת פְּנֵי תַעֲנָה בִּי וּשְׁתַּלּוֹנִי! תַּפַּח רוֹחַךְ! כִּשְׂרוֹאִים פְּרָה כֹּזוּ מֵהִלְכַת, וְאַחֲרֶיהָ אִישׁ-צַבָּא מְכַסֶּה אֶבֶק וְעֵנֵף-עֵץ בִּידוֹ, הֲלֹא יוֹדְעִים מִיד, כִּי אֵלֶּה הֵם שֶׁל חֵיל-צַבָּא הַמְּטַעֵן, וְאִישׁ גַּם לֹא יִשְׁאַל לָהֶם. שְׂרֵ-צַבָּא אוֹ גִּנְרָל גַּם הִבֵּט לֹא יִבִּיטוּ בַּפְּרָה וּבְבָרַק הַמְּכַסֶּה אֶבֶק! וְאִם אֲמַנֵּם יִבִּיטוּ פַעֲמִים יֵשׁ שְׂאֵדָם עוֹמֵד לְתַמּוֹ וּמִבֵּיט בְּכָל – בַּעֲשָׂב, בְּקֶשׁ, בַּפְּרָה, בְּבָרַק! לֹזֶה הַמְּצַאֲתִי תַחְבּוּלָה! פַּעַם אַחַת הִרְשׁוּ לִי לְלַכַּת הַעִירָה, וְאִז נָתַן לִי הַלְּבָלֵר פַּתְקָה חֲתוּמָה בַּחוּתָמוֹ. אֲנֹכִי טַשְׁטַשְׁתִּי הֵיטֵב אֶת הָאוֹתוֹת שֶׁבַּפְּתָקָה, לְבַלְתִּי יָדַע אִישׁ אֶת הַכְּתוּב בָּהּ, וְרַק אֶת הַחוּתָם שֶׁבְּסוּפָה הַשְּׂאֲרָתִי. גִּזַּר נִיר יִשָּׁן מֵעוֹךְ וּמְטַשְׁטֵשׁ וּבְסוּפוֹ חוּתָם – זֶה יִכְשַׁר לְעָלּוֹ אִם יַעֲצֹרְנִי אִישׁ, אֲרָאֶה לּוֹ אֶת הַפְּתָקָה הַזֹּאת וְאֶפְרֹשׁ לּוֹ – בָּרַק עוֹבֵד בְּחֵיל-צַבָּא הַמְּטַעֵן. אַחֲרֵי-כֵן אֲרַבֶּה לְסַפֵּר כִּהְנֶה וְכַהֲנֶה – הָאוֹיֵב הַחַל לְהַמְטִיר אֵשׁ וּגְפָרִית – וְהַכֵּל נִפְלֵוֹ אֲרֻצָּה – וְגַם אֲנִי בַחוּכֶם – וְכַאֲשֶׁר שִׁבְתִּי וְקַמְתִּי, וְהִנֵּה לֹא הָיָה עוֹד אִישׁ, בַּלְתִּי אִם אֲנִי וְהַפְּרָה לְבַדְנּוֹ. וְעַכְשָׁו הִנֵּה אֲנִי מֵהִלְכִים וּמִבְקָשִׁים אֶת מַחְנֹנּוֹ. וְעַתָּה לָךְ וּבִרְרָה אֶת הָאֲמַת, בַּשְּׂעָה שֶׁהִרְיוֹת אֵינָן פּוֹסְקוֹת וְהַצַּבָּא לֹא יַחְדַּל מִבְּרוּחַ וְאֲנִשְׁ-צַבָּא הוֹלְכִים וְשׁוֹבִים, הוֹלְכִים וְשׁוֹבִים, וְהַלְּבָלֵר, אֲשֶׁר כָּתַב אֶת הַפְּתָקָה, כִּבְרָרָשׁ וְהִדִּי שֶׁבָּה כָּתַב כִּבְרָרָשׁ נִשְׁפָּכָה וְעַטּוֹ כִּבְרָרָשׁ נִשְׁפָּכָה, וּבָרַק הוּא אִישׁ-צַבָּא שׁוֹטֵהוּ אֵינּוֹ יוֹדֵעַ, אֵיךְ לְשַׁמּוֹר עַל הַפְּתָקָה שֶׁתְּהִיָּה שְׁלֵמָה. תַּפַּח רוֹחְכֶם! בָּרַק מוֹלִיךְ פְּרָה וְסוֹבֵב בְּכָל הַעִירוֹת, בְּכָל הַכְּסָרִים, וּבְכָל-מְקוֹם יִסְפֹּר מַעֲשִׂוֹת נוֹרָאוֹת, שֶׁלֹּא הֵיוּ וְלֹא נִבְרָאוּ. הָאֶחָד נוֹתֵן פְּרוֹסַת לֶחֶם, הַשְּׁנִי עֲרַמַת חֶשֶׁשׁ, וְטוֹב לָהֶם לְשִׁנְיָהֶם, גַּם לְבָרַק גַּם לְפִרְתּוֹ הַמַּעֲשָׂה הָאֲמִתִּי אֵינּוֹ יוֹדֵעַ לְשׁוֹם אִישׁ בַּעוֹלָם, בַּלְתִּי אִם לִי וְלָךְ – כַּאֲשֶׁר הַחֲלוֹנּוֹ לְסַגַּת אַחֲרֵי בַּחֲפוּזוֹן, וְהִיתָה מְבוּכָה וּמְבוּקָה וּמְהוּמָה, וְאֲנַחְנוּ הַגְּעָנוּ עַד חֵיל-צַבָּא הַמְּטַעֵן, אִז הִשְׁלִיךְ בָּרַק מִיָּדוֹ אֶת קִנְיָה-הַרֹּבָה שֶׁלּוֹ וְלִקַּח לּוֹ פְּרָה. טוֹבָה הַפְּרָה מְקַנְיָה-הַרֹּבָה יוֹכֵל חוֹכְלֵי לְסַפֵּר לָהֶם אֶת כָּל זֶה בְּלִשׁוֹנְךָ, לְשׁוֹן מַעֲלִי-הַגֵּרָה – גְּהוּ מָה! – זֶה הִיא תַחְבּוּלָה, כִּלְ-עוֹד הַפְּרָה חִיּוֹה תַחְבּוּלָה הַקּוֹדֶמֶת הִיתָה טוֹבָה רַק לְפַעַם אַחַת. כַּאֲשֶׁר רָצוּ וְהַחֲנִיתוֹת בִּידֵיהֶם, רְצִיתִי גַם-אֲנֹכִי, וְכִי מָה אֵיכַתֵּל לִי, אִם אֲרוּךְ גַּם-אֲנִי אֲבֵל כַּאֲשֶׁר הַחֲלוֹ לְדַקּוֹר, נִפְלִיתִי. בָּרַק אֵינְנוּ, דַּקּוֹר לָכֵם בַּלְעֲדִי! וְאֲנֹכִי שׁוֹכֵב לִי וּמְצִיךְ בַּעַד חוֹר הַשִּׁינָלִּי שֶׁלִּי וְרֹאֶה, אֵיךְ הֵם, הַחֲמוּרִים, דַּקּוֹרִים זֶה אֶת זֶה הֵם הַבִּיאֹנִי הַלּוֹם, אֵל הַשְּׂדוֹת, לְמַעַן אֲשֶׁר אֲרַבֶּה לְהַרוּג, עַד אֲשֶׁר אֶהְרַג גַּם-אֲנִי! תַּפַּח רוֹחְכֶם! הַתְּפַקְעוּ וְהַתְּבַקְעוּ בַּלְעֲדִי! הוּא מוֹצֵא כְלִי-יָד

עמדינא, מעלת-גרתו הבה אחליב קצת חלב מקרבך, עמדיו את הולכת מעמי ומסתכלת בי מן-הצד, בעין-חיה זוגגהו שמעירנא, מדוע-זה תביטי בעין רעה כל-כך על גַרְק המסכן? וכי מה הוא שואל מאתך? הלא רק קצת חלב להתפרנס בו! הן זה-יכבר לא היה זכר לך, לולא גַרְק אשר עמד לך בצרה, ואת חיה רק על-ידי תחבולותיו! הוא יושב לארץ, החלב מלוא הגלי חלב ושותה מה-שמן וקתם! החלב שלך מהול בדם אדם. עֲבִית וְגַדְלָת וְשִׁחְרָתָּ פַעֲמִים שמראיך אינו כלל כמראה פרה, בלתי אם כמראה חיה רעה המתהלכת בשדות המלחמה ואוכלת את המתים. היא קופץ אחר בסוד את רוצה לאכול אותי חושבת את, כי כבר מת אני? אנכי, גַרְק, חיו! בעל תחבולות הנגיו! חכינא רגע, איך-זה נהפכת מפרה לחיה אימה וחשפה כל-כך גַרְק יודע את סוד הדבר! יען אשר התפללת בעשבי הקברים! התהלכת בכרי המלחמה האדמים! עדימה עיפתו! מה-חשקה נפשי לשכב ולנות, ולנוח זמן רב! אבל גַרְק אנוס ללכת וללכת! ולהביט בסוד אֵל כל העֲבָרִים! ולהמציא תחבולות! הוא מצליף בענף על גב הסרה עוד האדמה גדולה ואנשים מתים עוד יהיו למדי, לכי! הוא חולך לו עם הפרה.

מחזה חמישי

לילה, רעם כל-רחוקה. על-שני חשמים מתרוצצים עננים אדומים כעין הנחשת, גְבוֹאת הדלֵקוֹת הקרובות והרחוקות. מגרש ריק. מסביבו מערכת בנינים שקועים באפלה. על-שני המגרש ועל-שני הבנינים רועדות ומרמרטות גבואות שוקטות ומלאות אימה. נשמע קול צוהת נשים. מן העירה באים במרוצה אנשי-צבא אחרים. הם עומדים מלכת.

אחד

מדוע אנו נָסִימָז לכו! אפל הוא הלילה!

אחדים

לכו! לכו! אפל הוא הלילה!

אחד

מי הם אלה, אשר התנפלו עלינו בספינימז

שני

נוראים המה!

שלישי

לא בני-אדם המה!

רביעי

אוי, הנה הם באים! הם נסים.
מן העירה באים במרוצה הדוקטור, סלומון, פלדמן ורוזנטל. הם עומדים מלכת.

הדוקטור

קול צעקות נשמע פה ושם! הבה נשובה כרוח סערה נתגפף ואימתה
נפחד נפיל בכל אשר נבוא! הם שבים במרוצה אל העירה. רוזנטל נשאר לבדו.

רוזנטל עומד בראש מורד ארצה

עבדים אמללים! בכבלים אֶפְרָתָם כל ימי חייכם. לפני מותכם התירו
את כבליכם, והנה תחפצו לצוד בבת-אחת את כל החיים! ואני, הן גם-אני
הנני אחד מכם! הוא עובר.
מן השדה בא בֶּרֶק עם פרתו. הוא עומד מלכת.

ברק

הנה ענין רע! חשוב חשבתי, כי אבוא הלילה אל העירה ואכנס לבית
אחד מבעלי הבתים ואספר את ספורי הידוע, כי הולכים אנו ותועים
ומבקשים את חיל צבא המטען. ושכנים שלֹוים יבואו, ולאור מגורה מפיעה
אור בהיר ארבה לספר באזניהם מעשיות נוראות, אשר לא היו ולא נבראו
וכלם יניעו ראשיהם ויאנחו. בינתיים יתנו לי סעדת-לילה הגונה, את פרתי
יכניסו אל תוך הרפת ועניקו לה עֶרְמַת חשש. אנכי אישן כל הלילה
במטה מחממת. ומחר אשוב לטייל כל היום עם פרתי בשדות – ובלילה הבא
אכנס אל העיר מעבר אחר! לעיר גדולה הנני נכנס ככה מעברים רבים.
ופתאם – הנה ענין רע! נערות יהודיות תצנחנה! אנשי-צבא באים מן השדה
כחיתו טרף! הן אחי ואחיותי הם! המ... וכי מה הוא ההבדל? הרי כל-אחד
מהם הוא אחי-אחי-אחי! אַחֹת-אַחֹת-אַחֹת! עלי להצילם בתחבולה... האינך-
רואה! אתה אומר, כי פה אפול שדוד? שם, בשדה, איני רוצה, ופה רוצה
אני! הן כל-אחד מהם הוא אחי-אחי-אחי! אחות-אחות-אחות! הוא מביט רגע
ארצה וחושב תחבולה מצינה! הוא משליך מעליו את בגדו העלין וטושט את כתפו.
אחר-כך הוא שב ולובש את בגדיו, ואת הנחנת עליהם מלמעלה. הוא יושב רכוב על המרה
אנכי לבן, ואת שחורה. אנכי ארכב עליך ואפיל פחד על הכל, והם ימהרו
לנוס! הוא רוכב על המרה ועובר.

רוזנטל בא. הוא אוחז ביד נערה ההולכת אחריי. הנערה גבוהה וזקופת-
קומה. פניה פני ילדה חורים ועיניה הגדולות מציטות ברוזנטל בפחד
ובתמהון. הם עומדים מלכת.

הנערה

אנשי-הצבא מצאוני ומשכוני אל תוך אמלת הלילה. אתה הצלתני
פידיהם. מדוע לא תשוב ותוליך אותי אל ביתי?

רוזנטל

שמעי ואסתר לך מי אני! חיי עברו עלי בעירם ובחטריכל! הנערוה ממפרותי בבואת המצוקה היתה נסוכה עליהן והזוהמה המתעבה של חיי העני! מרחוק ראיתי עולם גדול ויפהו נערות שונות תכלית שנוי, דמיות מזהירות ומרהיבות-עין! שם הייתי קבור חי! פה אני הולך למות ועוז טרם אקח מאומה מן החיים! את הנך האחת מהן! הבי, ננוס יחדו! שדות רחביידיים משתרעים למדי! אתך אהיה עד נשמת-אפי האחרונה! את תשיבי לי את כל אשר שללו הם ממני, את החיים! את תמציאי לי את הגדול בתענוגי החיים!

הנערה בבהלה ובתחנה

אסון אתה רוצה להמיט עליז אבי לא יחדל להתאבל עלי! אמי תבך עלי כל-הימים!

רוזנטל עומד זמן-מה בראש מורד לארץ, קורא בעז

לא! לכי ושובי אל בית אביך! הוא הולך אתה אל העיר.
הרב בא. שמואל'יק הולך מאחוריו שחוח.

הרב

אוי לי ואוי לשנותי! צעקות עמקות וטהורות, צעקות בנות-ישראל! את מוחי הן נוקבות ואת לבי הן גוזרות! ככה תצעקנה בשמות קדושות בפחדן מפני הגיהנום! הצעקות הולכות ומתעלמות בלילה... לא! הן מגביהות לעוף ועולות לפניך, אלהים! נשמע קול צעדי אנשי-צבא החלכים וקרבים הבה, אלך אל הרשעים יעזרנא גם אותי! ידושינא את בשרי!

מן השדה באים אנשי-צבא אחדים. הרב הולך לקראתם. מראה דמותו הגבוהה הוא כמראה רוח-שראים לנגה הלילה האדמדמ-השוקט.

אנשי-הצבא בבהלה

השטן בא, ברח! אנשי-הצבא הוסכים פניהם ונסיים.

הרב הולך בעקבותיהם

עוניננא! הרגונינא! יהודי אנכי!

שמואל'יק יוצא בראש הבימה

הנה כל בני-האדם שוכבים על-פני האדמה, מתים! והשמים בוערים! זמהרבה הדממה! לא יום ולא לילה! ורק משגעים צועקים ואף-גם הרב משגע הוא! ואנכי נשארתי לבדו! מה-ירא אנכי! מה-ירא אנכי! הוא הולך שחוח אל העבר, ששם הלך הרב.

מחזה ששי

שדה. מספר עצים מה ושם. על אחד העצים הלוי יהודי זקן. נשמע קול רעש. באים יהודים וצדורותיהם על שכמם, נשים וטף בזרועותיהם. ילדים ונערים נושאים צרורות. בראש כלם הולך רב זקן, יהודי קטן-קומה וכמוף-גו. הוא נושא ספר-תורה עטוף בטלית. על-ידו הולך הרב. בגדי מלכלכים וקרועים. הוא הולך ונשען על מקלו. בצד הולך הדוקטור בראש מורד לארץ. במטות אחדות נושאים מתיב אחרי התהלכה. שמואליק. עודם רחוקים יעמדו כלם מל-ת, ראשיהם מורמים אל התלוי, ומגרון כלם יתפרץ קול צעקה בנישימה אחת.

העדה

ר' נחום ליבו

הרב הזקן אל היהודים אשר מסביב

הורידוהו! הורידוהו!

הדוקטור נגש

אתם רוצים לקברו? אתם רוצים להחביאו עמק באדמה? ישארינא המעשה אשר עשו לדראון-עולם! ישארינא תלוי עד-עולם!

הרב הזקן

זה אסור! זה אסור! על-פי הדין אסור!

קולות

זה אסור! על-פי הדין אסור! על-פי הדין אסור!

הדוקטור חרש

צללים, רק את דיניהם ישמורו!

הרב בקול מרעים

לא צללים, בלתי אם גבורים!

הרב הזקן אל היהודים אשר מסביב

הורידוהו! הורידוהו!

יהודי מטפס ועולה על העץ, מוריד את התלוי ומטרתו אל העומדים מנחת. קול בני חרישי בין הנשים.

יהודי

יומם ולילה ישב והגה בספריו! קרש היה מהלך בבית-המדרש ושפתיו
 חובבו נגינה היוצאת מעמק הלב, ואת כל אחד ואחד היה מחליק על
 כתפו כקב רחום וחנן, והיה מנחם את כל איש ואיש ומפיסם ומשדלם
 בדברים טובים ונחומים! יהודי יקר-רוח היהו מדוע נגזרה עליו מיתה
 כזאת?

יהודיה גבהת-קומה מסביב לה מתנודעות נשים אחדות וחזרות על
 דבריה בקול בכי ובנגינה

ר' נחום ליב היקרו! ר' נחום ליב הנלבב! מדוע נגזרה עליך מיתה
 נוראה ואימה כזאת? מדוע נגזרה עליך מיתה נוראה ואימה כזאת?
 גושאים את התלוי לירכתי הבימה, אל מסות המתים.

היהודים העומדים מסביב לרב הזקן

עלינו להתישב בדבר, לאן נשים פנינו ואיזוהי הדרך נלך בה?

הרב הזקן

כה, כה, עלינו להתישב בדבר! עלינו להתישב בדבר!

היהודיה גבהת-הקומה בקול נגינה

נעים ונדים בתו לא-דרך! הפקר לרשעים, הפקר לחיתו הטרף אשר
 ביערו! אבינו שבשמים, רחם-נא עלינו, חוסה-נא על עוללנו וטפנו!

היהודיות אשר מסביב לה בקול בכי ובנגינה

אבינו שבשמים! רחם-נא עלינו, חוסה-נא על עוללנו וטפנו!

הרב הזקן והיהודים האחדים אשר מסביבו משיחים חרש. בכל העת הזאת עומד
 הרב נשען על מקלו ומראהו כמראה סל קודר ומכונן. בצד הבימה עומד
 הדוקטור וראשו מורד לארץ. בירכתי הבימה, על-יד המתים, מהלכת נערה
 חלוק ושוב ומכה בשתי ידיה בראשה.

הנערה

אבי היקרו! אבי היקרו! חוד הברזל הקר ננעץ בלבך ודמך הלוהט
 נשמן על-פני האדמה הקרה. ואיך אפוא אחיה עתה? ואיך אפוא אחיה עתה?

מן הצד מתקרבת במרוצה אל הבימה נערה פרועת-שער. בחור אחד קם על-
 רגליו ובדעתו לרדוף אחריה, אך הוא מניע בידו ושב ויחשב על מקומו. שתי
 ידי הנערה הנוקטות לה על אחריה. לחייה נודדת ועיניה בוערות באש
 קודרת-עמקת.

הנערה פרועת-השער ראשה סלד אחרנית היא מדברת

דומי! ואני איני רוצה לדום! ואם אחי אתה, לכן עלי לשמוע בקולך ואם לא אשמע, אז תרדוף אחריך אף-גם אתה? אבל לך אסור, לך לאו! אחי אתה! ובכן דוק אספר! הכל אספר! אנשי-צבא, תרוצים ומהירים, כשדים! אנכי נסתי דרך החלון, והם - אחרי! אנכי רצתי חישימהר! את שמלתי הרימותי - כנערי! וכי מה-בכך חי נפשי, איש לא ראה את זאת! הן אפלה היתה אז! בעצם הלילה! ברגע אחד עברתי במרוצה את כל העירה! וכבר הייתי הרחק בשדה! והם לא היו מדביקים אותי, לאו! אבל אנכי נתקלתי ונפלת! הם החזיקו בי בחוקה, ואנכי נשכתי אותם בשני, ועיניהם הירקות הביטו עלי, ואני מה-יראתי! ואחרי-כן הנה ישבתי לבדי בשדה, וכבר האיר היום! והשמים היו לבנים כל-יבך! ולי מה-קר היה! מה-קר!... ועתה אחי מפני וצובטני, שלא אספר! ראו את סמני מכותיו על בשרי! היא מפלשת את בת-רידיה ומראה את ידה הערמה, גלויה לעיני-כל מדוע אסור עלי לספר - מדוע? מדוע? היא בוכה.

מן הצד באה במרוצה יהודיה שפלת-קומה. הפאה הנכרית אשר על ראשה צנחה הצדה, ומניה עם עצמות מלחעותיה הבולטות בוערים בשלהבת ירקה. מדי דברה תשתוחח עד-מאד ותניע בידיה.

היהודיה שפלת-הקומה

הסיסס, הסו! הסו! עדה אנכי! אני מדברת והאלהים שומע! מלאכים לבנים עומדים, ומספרם מהרב, מהרב! ואל שלחן ארך יושבים מסביב יהודים וקנים! ישישים יהודים יפים, בעלי זקן לבן ופנים מאירים! ובראש השלחן יושב האלהים בכבודו ובעצמו! והדממה מה-צמקה! והכל השפילו את עיניהם! ואני עדה אני! שנים עדים הננו, אני ובעלי! אבל בעלי הן לא יוכל לדבר, כי צוארו קשור והדוק באבנטו! והנה הוא מביט בעיניו הקודרות, ישר, אליו ועלי אני לספר הכל, מתחלה ועד סוף! הסיסס, הסו! הסו! בתנו היחידה שכבה במטה. חולה שכבה, ולכן סגרנו את תריסי החלונות, אך את העששית לא כבינו! אבא היה מהלך בחדר אחת הנה ואחת הנה. ואנכי עמדתי על-יד המטה והבטתי על פרלה שלי. במטה שכבה, ומהיפה היתה! עינים גדולות ושחורות! ושערות ראשה עבותות ויפות! ושתי ידיה הקטנות הלבנות והעגלות היו מנחות על השמיכה. אוי, הנה היא פה! הנה היא פה! אל המשפט הובאה, במטתה! אבל אסור לי לגשת אליה! אסור לי לגשת! פרלה היפה שלי! פרלה יפתי! היא נושקת נשיקה לזהסת באויר ואסור לי לבכות! אסור לי, לאו! האלהים יושב פה בכבודו ובעצמו! הסיסס, הסו! הסו! ובעירה נשמע קול דפיקת המגפים של אנשי-הצבא. הוא עמד מלכת ואמר: הם הולכים! - ואני עמדתי על-יד המטה ואמרתי: בלבי: אלהים, רחמינא על ילדתנו היחידה! אלהים, רחמינא על ילדתנו היחידה! - ופרלה שלי מעבירה את מבט עיניה השחורות והנכונות פעם על אבא ופעם עלי. מה-נכונה היתה! יפה ונכונה! הן ילדה יקרה כמוה אין בכל-

העולם! לא – לא! הן אסור לני האלהים יושב פה בכבודו ובעצמו! הסיס, הסי! הסי! והנה נפתחה הדלת בחזקיד, ואנשי צבא גדולים, חזקים, קרים באו, וקנירובים בידיהם. אותי הרחיקו בחזקיד מהמטה – והשליכוני אתו יחד אל תוך החדר השני. עדימהרה החלו להגיע לאונינו הזעקות. בעד הדלת הסגורה הגיעו בעד הכתלים! בעד התקרה! בעד הרצפה! אנכי הכיתי בראשי בכתל מכות חזקות, והוא עמד תחתיו ולא נע ולא זע – עליד השלחן. אחריכן קמה דממה – דממה מהגדולה... פניתי להביט, והנה הוא תלוי באבנטו על המגורה התלויה, ראשו סולד אחורנית, ככראו שחוט, ועיניו תבטנה ישר בן! ופחד תקפני ואמתח את הדלת בחזק יד! אנשי הצבא לא היו עוד בבית, ואנכי מהרתי להוציא את פרלה שלי מהמטה והנה שכבה בזרועותי קרה – ומתה! באו הבריות והוציאה מידי! ועתה הנה היא שוכבת שם מתה על הארץ, עליד אבא! לא – לא! לא מתה היא! חיה היא! הנה, הנה – הביטונא! ועוד יפה היא משהיתה! הסיס, כל המלאכים הלבנים משמיעים קול רעש אים בכנפיהם, והיהודים הישישים בעלי הזקנים הלבנים מתנועעים ופניהם המאירים בוערים! ודממה קמה! האלהים בכבודו ובעצמו משמיע את פסק הדין! בשמחה התשמעו התשמעו בגלל פרלה שלי ישחטו את כל בני האדם וישרפו את כל העולם בגלל פרלה שלי! בגלל פרלה שלי! שמחי ורקדי! שמחי ורקדי! היא מתרחקת בריקית.

יהודי ראשון

אנחנו נוסף ללכת בדרך זו.

יהודי שני

לאן נלך

יהודי דאשון

אנחנו נוסף ללכת עד אשר נבוא למחוז הפצנו

הרב הזקן

אנחנו נבוא למחוז הפצנו אנחנו נבוא למחוז הפצנו

הכל לוקחים את צרורותיהם ועוברים. בראש כלם הרב הזקן וספרותורה בידו. יהודים כשרים וצרורותיהם על כתפיהם. עוברת הנערה פרועת השערות תארכות. אחיה אחוז בידה. היא צוחקת וצועקת.

הנערה פרועת השער

מה אתה רוצה ממני בחיי נשבעתי, כי לא אספרו

עוברת היהודיה שפלת הקומה, אשר הפאה הנכרית שלה צנחה הצדה. ידיו נחונות על מתניה והיא חלכת ומרקדת.

היהודיה שפלת-הקומה

התשמעו אפוא? את כל העולם ישרפו! את כל בני-האדם ישחטו
 בגלל פרלה שלי; שמחי וצאי במחולות! בגלל פרלה שלי!
 עוברות נשים ונערות, ראשיהן מורדים ארצה ופניהם מכסים במטפחות
 שתורות. עובר יהודי וצחק צחוק היסטרי רם, צחוק פראים. בסוף התהלכה
 נושאים את מטות המתים. על הבימה נשאים הרב והדוקטור.

הדוקטור

אנשי-צבא יהודים, אתם נפלתם חללים! ועיניכם לא תוספנה עוד
 לראות את כל היהודים האלה כפופי-הגו, אשר פניהם חורים ושערות זקנם
 רועדות! את כל הנשים הצנומות האלה ואת ילדיהן המסכנים ואת האימה
 אשר בעיניהן! את כל אלה, אשר חרפת-עולם תכסם! את כל אלה המשגעים!
 את כל אלה המתים הקדושים! בראש מורד לארץ ואנכי אוסיף לתיות ואוסיף
 לראות את כל אלה ולשמוע את כל אלה!

הרב עומד מלוא קומתו הגבוהה ומורה במקלו על העדה המתרחקת

מראשית הדורות הם באים! הם פוסעים ועוברים דרך כל הגליות
 ושומרים את דבר-אלהים! הרשעה כעשן תכלה! הם הולכים אל הנצח!

תרגם מכ"י א. ל. יעקבוביץ.

צמר וזהו צמר אצל וזהו צמר וזהו צמר